

Maar hommels eten geen bijen

Imkers kunnen interessante waarnemingen doen. Daarover kan Stephen Bambara uit North Carolina USA meepraten. Half augustus ging hij een aantal volken inspecteren die, door struikgewas aan het oog onttrokken, langs een oude landweg verdekt stonden opgesteld. Terwijl hij juist uit zijn auto stapte vloog er een geel/zwart gekleurd insect traag voorbij. Hij schonk er weinig aandacht aan en hoorde zichzelf iets mompelen over een hommelmel, maar op hetzelfde moment realiseerde hij zich dat er iets vreemds aan die hommelmel was. Een paar meter verder streek het diertje op een blad neer en nieuwsgierig kwam hij dichterbij. 'Het insect klemde een honingbij in de voorpoten! Het was dus helemaal geen hommelmel maar bleek een roofvlieg. De metamorfose was voortreffelijk. Niet alleen waren de kleurschakering en de vorm van het lichaam gelijk aan die van een hommelmel, maar het dier gedroeg zich ook als zodanig. De roofvlieg had een wat traag, plomp vlieggedrag en in rust vouwde het de vleugels over het achterlichaam zoals we dat ook de hommels zien doen. Terwijl dit alles goed tot me doordrong zag ik er nog een, en nog een, zelfs meer dan een tiental rondvliegend en zittend op de bladeren van struiken. De roofvlieg in kwestie behoorde tot de soort *Mallophora orcina*. Het gedrag en verdere kenmerken van een hommelmel beschermt het tegen vijanden die de angel vrezem en maakt het tevens eenvoudig om op echte hommels te jagen'. Het bovenstaande verhaal doet me er aan denken dat we ook in de tuin de eerste hommelmelkoninginnen weer aan het werk kunnen zien, misschien wel op zoek naar een nestgelegenheid. Het lijkt me niet al te moeilijk ze hierbij behulpzaam te zijn, gelet op de telefoontjes die ik meermalen heb gekregen om een "bijenzwerm" uit een vogelhuisje te verwijderen.

Het voorjaar en een bijenschreeuw om water

Februari, voor imkers de drempel van een nieuw praktisch bijenseizoen. Bij gunstig weer wordt het eerste stuifmeel verzameld. Ziet u bij een temperatuur van zo'n zeven graden af en toe een bij pijlsnel de woning verlaten, dan kunt u er staat op maken dat er broed

aanwezig is. De vertrekkende bij was een waterhaalster. In alle bijenboeken wordt er op gewezen toch vooral te zorgen voor water in de onmiddellijke omgeving van de volken en dan liefst op een zonnige plek, zodat het water enigszins is voorverwarmd. Waarom deze voorziening? Een afzonderlijke bij in rust leeft bij de gratie van de omgevingstemperatuur. Wordt deze te laag, dan verkleumt ze. Een vliegende bij daarentegen ontwikkelt warmte door spierbewegingen en hoewel ze ook lichaamswarmte verliest door verdamping van vocht, heeft het warmteoverschot de overhand. Het leven van onze waterhaalster komt pas in gevaar als ze gaat zitten om relatief koud water op te zuigen. De afkoeling kan zo snel gaan dat ze verstijft en aldus "einde waterhaalster". In een gezond wintervolk van voldoende sterkte is een goede balans aanwezig tussen geproduceerd water en de hoeveelheid vocht die weer verdampt. Het water komt beschikbaar als voedsel in warmte wordt omgezet. De ademhaling van een bijenvolk is namelijk niets anders dan verbranding van suiker waarbij warmte, water en koolzuur vrij komen. Tijdens dit proces wordt het water via de bloedsomloop in het bijenlichaam opgenomen. Verliest de wintertros veel vocht door verdamping of tijdens de aanmaak van broedvoedsel, dan wordt de interne watervoorraad weer aangesproken. Bij een optredend watertekort komen de waterhaalsters in actie. In de bijenhuishouding van het hele voorjaar speelt de waterbehoefte een grote rol. In ons zeeklimaat met hoge vochtigheidsgraad van de lucht zal de wintertros niet veel vocht aan de omgeving verliezen, maar het venijn zit in de staart van de winter. Met het lengen der dagen komen in ons weer herhaaldelijk perioden voor met een lage tot zeer lage luchtvochtigheid. Vooral de maanden februari tot en met mei zijn hierom bekend. En dit is nu juist de periode dat de broednestontwikkeling in de volken naar zijn maximum groeit. In elk bijenvolk ontstaat nu een schreeuwende behoefte aan water. Vandaar dat mijn volken, ook in de nawinter, als er geen vorstperiode is of dreigt, regelmatig een sterk verdunde suikerwateroplossing krijgen.

Het weer van 1991, gezien door de bril van imkers.

Februari, behalve de drempel van een nieuw praktisch bijenseizoen is het de maand waarin imkers vol ongeduld wachten op de onthullingen van maart en de sensatie van april. Bovendien geven ze zich tijdens praatavonden nog eens over aan gebabel of gemjammer over

het afgelopen jaar. Natuurlijk speelde het weer daarbij een grote rol, vandaar de korte karakteristieken van maand tot maand. Maar eerst enkele imkeruitspraken uit enkele subbladen.

"Maart begon heel aardig en we zagen een vroege ontwikkeling. De eerste twee weken van april brachten schitterend weer met temperaturen soms van boven 20 graden. Een nieuw lid wist verrassend een bakje wilgenhoning te slingeren van zijn eerste volkje. De meer gevorderde imkers stonden perplex en mompelden wat over beginnersgeluk, maar toch! Na half april werd het weer steeds slechter. Van het koolzaad iets meer dan 10 kg per volk. Sommigen konden zomerhoning slingeren, maar het hield niet over."

"De koolzaadreis werd ook dit jaar weer een succes. Even zag het er naar uit dat het slechte weer kans zou zien zelfs de koolzaadoogst te doen mislukken, maar een paar zonnige dagen zorgden toch voor een oogst variërend van 10 tot 20 kg per volk. Helaas is de gemengde voorjaarsoogst totaal verregend. Tijdens de lindebloei kenden we gelukkig weer vele weken mooi weer weer."

"Het jaar 1991 zal de geschiedenis ingaan als een bijzonder slecht honingjaar! Alleen de koolzaadrecht was goed. Onze specifieke drachten als linde en heilieten het volledig afweten. Wie de bijen niet te lang op de heide heeft laten staan kon nog een paar potjes dopheidehoning koesteren, maar dat was dan ook alles."

"Het is dit jaar toch nog goed gekomen met de honingoogst. Tot halverwege juli werden de volken alsmal lichter, maar daarna ging het beter."

"Het imkeren viel dit jaar niet mee. De echt sterke volken haalden bakken vol honing op het koolzaad, de zwakkeren hadden bijna niets. De koninginneteelt leek dit jaar in het water te vallen. Door regen en kou verhongerde een enkel volk in juni nog. In juli begon een lange zeer droge zomer tot ver in september. Resultaat: weinig zomerhoning, ook de heidedracht was teleurstellend."

"Het jaar van de slecht gelukte of helemaal niet plaats gevonden bruidsvluchten. Percentages van beneden tien procent geslaagde bevruchtingen op bevruchtingsstations zijn geen uitzondering. Imkers die op de eigen stand moertjes kweekten kwamen tot een bevruchtingspercentage van dertig tot vijftig procent." Deze berichten waren afkomstig uit de bladen van de volgende subverenigingen. Zuidlaren e.o.; Westland e.o.; Varsseveld e.o.; Noord-en Zuid-Beveland; Kampen e.o. en Oost-Flevoland.

Winter 1990-1991

De eerste twee weken van december 1990 waren aan de koude kant. Echt winters weer kwam voor in de eerste helft van februari. Door deze koudewolf werd de winter iets te koud. Het was verder droger en zonniger dan normaal.

Maart 1991

Zeer warm en droog. Het recente warmterecord van 1990 werd gebroken. Sinds het begin der waarnemingen in 1706 staan de jaren 1991 en 1990 als warmste geboekt.

April 1991

De eerste helft warm met in het midden van het land een gemiddelde maximum temperatuur tussen de 16 en 17 °C, tegen normaal 12 °C. In de tweede helft van de maand een gemiddelde maximum temperatuur tussen de 10 en 11°C. Het werd een zonnige, vrij droge maand en hoewel aan de warme kant werd april gelijk 1990 kouder dan maart. In de nanacht van 21 april tot 8 graden vorst met grote schade aan de bloeiende fruitbomen.

Mei 1991

Voortzetting van koude, sombere en droge weer met een voortdurende noordstroming. Het werd de koudste mei sinds 1962 met nachtvorst van 15 tot 18 mei.

Juni 1991

Aanhoudend koud, somber weer met zeer veel regen. Het werd door deze combinatie een van de slechtste junimaanden van de eeuw. In de oostelijke provincies kwam in de nanacht van de tweede op uitgebreide schaal nachtvorst voor.

Juli 1991

Zeer warm, zonnig en droog. Historische omslag in het weer van kou naar warmte vond plaats op 29 juni. Vooral de eerste dekade bracht zeer hoge maxima.

Augustus 1991

Warm, zonnig en zeer droog. Van noord naar zuid nam het warmteoverschot toe van 1 naar 2 graden. De droogte in de maand betekende een evenaring van augustus 1911.

September 1991

Warm met aanvankelijk nog zomerse dagen. In de nacht van 11 op 12 september kwam op beschutte plaatsen de eerste nachtvorst voor. Rond het midden van de maand overgang naar herfstweer met laat in de maand regen van betekenis.

Conclusie

In streken van ons land met een goede waterhuishouding is nog flink wat honing geslingerd. Op de hogere gronden was het slecht. Imkers zijn echter optimisten en dat blijkt heel duidelijk uit de volgende aantekening uit het blad "De Vliegplank" van de imkersvereniging

Varsseveld: "Gelukkig is imkeren voor ons een hobby en de bijen treffen geen blaam. De natuur met eerst de strenge nachtvorst en later de grote droogte liet ons in de steek. Wie een teleurstelling echter goed weet te verwerken komt er alleen maar sterker uit te voorschijn en daarom gaan we vol goede moed verder".

Tot slot terug naar het gemiddelde weer in de februari- en maartmaanden van de laatste vijf jaar. Landelijk gemiddelde uren zonneshijns 65; neerslag 48 mm en maximumtemperatuur 5,0°C.

Februari, schrikkelmaand of sprokkelmaand, heet naar "februatio" (schuldverzoening of reiniging) bij de Romeinen of naar de god Pluto, wiens bijnaam "Februus" was. Gemiddeld valt het dieptepunt van de

	Zon	Neerslag	Temperatuur
maart	N	—	++
april	+	-	+
mei	-	-	—
juni	—	++	—
juli	+	-	++
augustus	+	—	+
september	N	+	

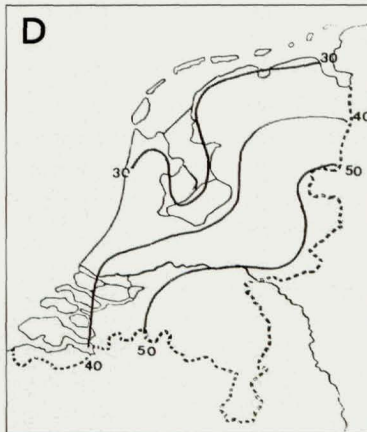
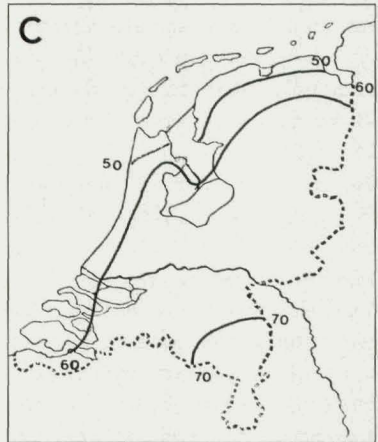
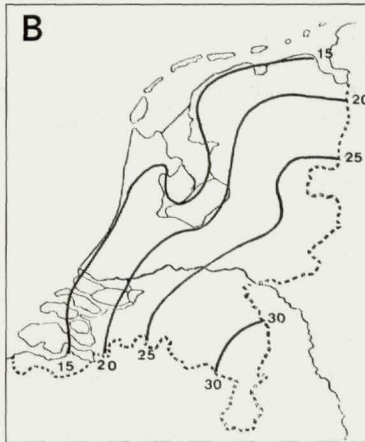
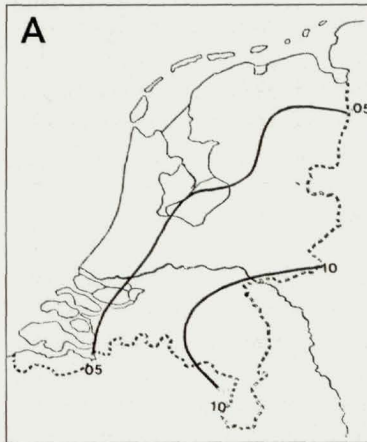
(++=ver boven normaal; +=boven normaal; N=normaal; -=beneden normaal; —=ver beneden normaal)

winter in de tweede decade. Opdringende warme lucht en kou die van geen wijken weet, veroorzaken soms veel neerslag met sneeuwstormen in het noorden en regen in het zuiden.

Jaar	Zon (uren)	Neerslag (mm)	Max.Temp.
1987	somber	vrij droog	vrij koud
1988	normaal	zeer nat (82)	zacht (6.9)
1989	zonnig (88)	normaal	zeer zacht (8.2)
1990	zonnig (81)	zeer nat (89)	extreem z.(10.7)
1991	zonnig (83)	droog (27)	koud (2.6)

Geraadpleegd:

- Bambara, S.B. (1983) But Bumble Bees don't eat Honey Bees, Gleanings in Bee Culture 3: 143
- De Weerspiegel, Maandblad voor weergeïnteresseerden,
- Kruizinga, J.H. (1969) Weer en onweer in de volksmond, Studium Generale 1

- A. warme dagen april, mei, juni '91
 B. warme dagen april, mei, juni normaal. (een warme dag is dag met maximumtemperatuur van 20 °C en hoger)
 C. warme dagen juli, augustus, september
 D. warme dagen juli, augustus, september normaal
 E. zomerse dagen juli, augustus, september. (maximumtemperatuur 25° C en hoger).

